

Kraków jest jak pryzmat,
przez który pięknieje ojczyzna.
Jan Sztaudynger

KRYSTYNA

ZACHWATOWICZ-WAJDA

scenografka i aktorka

W roku 90-tych Urodzin
Bohaterki odcinka

Polecana/Omawiana książka:

- [A] Jadwiga Rożek-Sieraczyńska: Krystyna Zachwatowicz-Wajda. Scenografie teatralne, (praca doktorska, wydana jako książka), Muzeum Śląskie, Katowice 2018.
 - [B] Witold Bereś, Krzysztof Burnetko: Andrzej i Krystyna. Późne obowiązki. Wydawnictwo Panaceum. Kraków 2017.
 - [C] Krystyna Zachwatowicz. Album. Wstęp: Joanna Walaszek; Redakcja: Maryla Wójcik; tł. na jęz. ang. Andrzej Więcko. Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa, 1991.
-
-

Seria: Profesorki Super-Babki
Odcinek nr: 84
Podseria: wyróżnione godnością Doctor-a Honoris Causa
razem z mężem Andrzejem Wajdą (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie)¹
Podseria: artystki

Bohaterką kolejnego odcinka serii jest Pani **Krystyna Anna Zachwatowicz-Wajda**. Urodziła się dnia 16 maja 1930 roku w Warszawie. To tylko 9 lat przed II wojną światową. Była aktorką, reżyserką, scenografką teatralną i filmową.

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=ou84lXmQs4>; film o uroczystości, kilka minut, notka.

Co najważniejsze dla naszej serii i najmniej znane: była profesorką sztuk plastycznych w Krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Jak wynika z nazwiska była żoną słynnego reżysera Andrzeja Wajdy. Seria dotyczy Pań, więc nawet jeśli bohaterami publikacji są małżeństwa – to książki są „filtrowane” i (w esejach) eksponowane są sprawy Bohaterek. Eseista nie wnika także w sprawy polityczne lub prywatne – to sami czytelnicy mogą ewentualnie zgłębiać, szukać, klikać.

Debiutowała w 1958 roku. Pracowała w wielu polskich i zagranicznych teatrach. Jest autorką scenografii i kostiumów niemal wszystkich teatralnych realizacji Andrzeja Wajdy. Ma na koncie ponad 150 projektów scenografii i kostiumów. Czy jest z tego znana?? Chyba nie.

Czy jest znana jako aktorka?? Zagrała też w kilku filmach - eseście utkwiły w pamięci role Hanki Tomczyk w kultowym już „Człowieku z marmuru” (a później w „Człowieku z żelaza”) oraz Kazi w „Pannach z Wilka”, gdzie raz grała tę osobę jako młodą, a potem dojrzałą. To zawsze wyzwanie dla aktorki.

Studiowała historię sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim i scenografię w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych w pracowni scenografii prof. Karola Frycza. W 1958 roku obroniła dyplom i zaangażowała się do Teatru im. Aleksandra Fredry w Gnieźnie. Później nasza Heroina pracowała w wielu polskich teatrach, m.in. Teatrze Polskim w Warszawie, Teatrze Polskim we Wrocławiu, Teatrze im. Juliusza Słowackiego w Krakowie, Teatrze im. Stefana Jaracza w Łodzi, Starym Teatrze w Krakowie i teatrze Wybrzeże w Gdańsku. Zatem w teatrach rozpoznawanych kiedyś jako wybitne. Rodzice eseisty studiowali w Krakowie, a także stryj (brat babci) i jego dzieci oraz córka eseisty. Kraków kiedyś był cudowny, jak mówi motto, ale czy tak jest nadal? To już Państwo sobie sami odpowiedzą!!

Nasza Heroina współpracowała z wybitnymi reżyserami: Konradem Swinarskim, Jerzym Jarockim, Jerzy Krasowskim i Andrzejem Wajdą. Wiele scenografii przygotowała za granicą, m.in. w Paryżu, Buenos Aires, Moskwie, New Haven (Stany Zjednoczone), Tel Awiwie i Tokio. Wręcz oszałamiająca kariera!!!!

Krystyna Zachwatowicz uważała, że „scenograf pełni w teatrze rolę służebną wobec tekstu i koncepcji reżysera. Pracę nad dramatem zawsze zaczyna od lektury sztuki i egzemplarza reżyserskiego”. Inspiracji szukała częściej w idei dramatu i świecie teatru niż w plastyce. Nigdy nie **eksponowano** w mediach Jej osiągnięć w tym zakresie – dlatego szczególnie cenna jest **praca [A]** – doktorat!!!!/ wydany przez Muzeum Śląskie w Katowicach. Można przeczytać listę Jej realizacji oraz nagród²; między innymi:

- 1973 – Wesele (1972) Łągów (Lubuskie Lato **Filmowe**) **nagroda** za scenografię;
- 2003 – Zemsta (2002) Orzeł, Polska **Nagroda Filmowa** (nominacja) w kategorii: najlepsze kostiumy;
- 2016 – 17-sta edycja Nagrody imienia profesora Aleksandra Gieysztora: za "wybitne dokonania w sferze filmu i teatru promujące polską kulturę", a także "zaangażowanie w działalność muzealną oraz wyjątkową wartość działań na rzecz dialogu międzykulturowego" (razem z mężem Andrzejem Wajdą).

W eseju omówiona zostanie praca [B]³, natomiast [A] i [C] zostały wyklikane. Po opisach – można stwierdzić iż są one bezcenne dla zorientowania się w osiągnięciach artystycznych Bohaterki. Książka [B] ma miękkie okładki, 478 stron, kończy się skorowidzem nazwisk. Koncepcja książki to coś oryginalnego, jakby wydzieranka, obraz impresjonistyczny. To jakby rozrzucić, wysypać na stole pudełko zdjęć, brać je w dowolnej kolejności i opisywać

² <http://www.filmpolski.pl/fp/index.php?osoba=113550>; nagrody, realizacje naszej Bohaterki.

³ Podobnie było w odcinku 46, gdzie praca dotyczyła małżeństwa, przy czym tym razem większa część poświęcona jest Andrzejowi Wajdzie.

po kolei. Zdjęć jest kilkadziesiąt! Zawsze po drugiej stronie kartki jest (tylko) opis zdjęcia – tak jak czasem robią to właściciele. Opis danej fotografii jest w kolumnie na pół strony, zwykle bardzo długi. Na przedniej stronie okładki książki [B] jest zdjęcie Andrzeja Wajdy i Krystyny Zachwatowicz-Wajdy. Papier jest dość gruby więc publikacja wydaje się bardzo gruba. Wróćmy do naszej Bohaterki – str. 82 – rozdział „Aktorka”. Nasza Bohaterka zagrała w pantomimie w Teatrze Kantora „Cricot 2”. Mało kto widział te spektakle. Eseista widział „Umarłą klasę” - jako film dokumentalny. Potem opisano inne Jej role, o których już wspomniał eseista na początku. Dodatkowo wyeksponowana jest gra w „Kronice wypadków miłosnych”.

Strona 241 – „Piwnica” – chodzi o „Piwnice pod Baranami” w Krakowie. Eseista był tam raz w życiu. Mama zabrała go na zjazd absolwentów medycyny UJ, może 25 rocznica dyplomu. Miał status osoby towarzyszącej, co uprawniało do udziału w imprezach ... Była to właśnie Piwnica oraz spektakl „Warszawianka” w Teatrze im. Słowackiego (też jedyny raz w życiu). Teraz eseista wyklikał na Youtube’ie występ Bohaterki z gitarą w Piwnicy!! Coś oszałamiającego, perełka, cacuszko! **„Taka głupia to już nie jestem”** z muzyką Zygmunta Koniecznego.

Strona 292 – „Powstanie”, zobaczmy na stronie 295 Jej portret z tego okresu!! **Miała 14 lat**, a uczestniczyła od pierwszych chwil do końca, na odwrocie zdjęcia czytamy: „Na samym początku zostałam skierowana do patroli sanitarnych [...] wtedy dopiero dowiedziałam się jak ciężki jest [...] człowiek”. Wyszła jako cywil po powstaniu z rodziną do Podkowy Leśnej. „Tam ojciec zajmował się ratowaniem polskich dóbr kultury”. Przeżyli wszystkie 63 dni. Ojciec potem zajmował się ‘koncepcją’ odbudowy Warszawy. Był „lobbystą” (szarym zwolennikiem) odbudowy; w tym **Starego Miasta** i potem w zaplanowanym oraz zaprojektowanym dziele uczestniczył⁴. Eseista widział film dokumentalny omawiający ten problem: „Warszawa – zmartwychwstałe miasto”

⁴ https://www.youtube.com/watch?v=f_l-VZ-L9bl; film o odbudowie Warszawy.

(absolutnie godny polecenia). Narratorem jest/był aktor brytyjski Dan Cruickshank, który mieszkał z rodzicami na Starym Mieście w latach 50-tych, jako kilkuletnie dziecko przez kilka lat. W filmie pokazywał on plany Hitlera z roku 1939(!!!) zburzenia Warszawy – w ogromnej części oraz stworzenia mikro dzielnicy niemieckiej z aleją chwały. Plany zachowały się do dziś!!!! Strona 298, jedną z Jej aktywności w czasie Powstania było też roznoszenie „BIULETYNU INFORMACYJNEGO”, w którym pracowała inna nasza Bohaterka – Maria Straszewska (odc. 14). Gdy dziś słucha się niektórych opinii o tym okresie - to poraża ahistoryczność, ludzie nie rozumieją, że nie oglądano „Wiadomości”, nie słuchano „Lata z Radiem”, nie odbierano sms-ów oraz nie oglądano filmików w smartfonach...

Strona 344 – „Urlop” – to krótka notka o stylu życia z Andrzejem Wajdą. Nigdy nie robili tak, aby leżeć na plaży!!! Oni preferowali inny styl życia... Strona 95 – cofnijmy się na chwilę – zdjęcie gdy Oboje są na uroczystości podwójnego odebrania godności **Doctor-a Honoris Causa** na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie. Strona 353 – „Pani scenograf”, gdzie krótko omawiane są Jej realizacje – w wyżej wymienionych teatrach.

Przez całą książkę przewija się sprawa centrum japońskiego w Krakowie, którego byli inicjatorami!! Niestety władze Krakowa przydzieliły teren tuż przy drodze wylotowej na Zakopane/!!!/, w całkowicie zabudowanej okolicy. To zbrodnia architektoniczna! Takie centrum powinien otaczać np. duży park z japońskimi pagodami, czy instalacjami. Jaka szkoda! Japonia w latach osiemdziesiątych anulowała Polsce długi!! Nie kontaktujemy się z Azją... Okazuje się w czasie wojny istniała tajna współpraca polsko-japońska, mimo że Japonia była sojusznikiem Hitlera... To temat na doktoraty i habilitacje – zupełnie nie znany, a szkoda.

Strona 397 – „Józef Czapski”, gdzie dowiadujemy się, że nasza Heroina wielokrotnie się z nim spotykała. Czapski uratował się od zagłady w Katyniu, uratował też zeszyt ze szkicami i notatkami. Osobowość. Razem z księdzem Peszkowskim byli żywymi pomnikami tej narodowej tragedii. Krystyna Zachwatowicz-Wajda była inicjatorką powstania pawilonu Czapskiego w muzeum Hutten-Czapskich w Krakowie przy ul. Piłsudzkiego. Udało się, eseista właśnie wrócił z Krakowa, gdzie mógł oglądać dzieła sztuki podarowane Wajdom, które z kolei Oni udostępnili wszystkim Polakom. Centrum oddano do użytku 22 kwietnia 2016 roku.⁵

Heroina niniejszego odcinka to postać heroiczna – przeżyła Powstanie Warszawskie, była wielką artystką wielu talentów, które wszystkie oszlifowała na diamenty, w jakiejś niezwyklej skromności, unikając tzw. „światła jupiterów”. Warto poznać tę Postać, warto sięgnąć po podane książki, z tym zastrzeżeniem iż [B] można lekko przefiltrować.

⁵ Andrzej Wajda – mąż Bohaterki zmarł 22 października 2016.

LITERATURA DODATKOWA

Korespondencja : JÓZEF CZAPSKI – ANDRZEJ WAJDA / KRYSZYNA ZACHWATOWICZ, przepisał i oprac. Jan Strzałka. [Zeszyty Literackie nr 132 \(2015\)](#).

LINKI

https://web.archive.org/web/20150402152316/http://www.up.krakow.pl/main/index.php?page=dhc_K_Zachwatowicz-Wajda; informacja o Doktoracie Honoris Causa.

<https://www.up.krakow.pl/historia-1/doktorzy-honoris-causa/prof-krystyna-zachwatowicz-wajda>; informacja o Doktoracie Honoris Causa.

https://www.google.com/search?q=domena+publiczna+zdj%C4%99cia,+zachwatowicz&tbm=isch&chips=q:domena+publiczna+zdj%C4%99cia+zachwatowicz,online_chips:krystyna&hl=pl&sa=X&ved=2ahUKEwj1opygsq7rAhXTwaYKHTvnCdcQ4lYoA3oECAEQGA&biw=952&bih=475; zdjęcia Bohaterki.

<https://www.1944.pl/powstancze-biogramy/krystyna-zachwatowicz,50798.html>; AK.

<https://www.1944.pl/archiwum-historii-mowionej/krystyna-zachwatowicz-wajda,738.html>; AK.

<https://culture.pl/pl/tworca/krystyna-zachwatowicz-wajda>; o Gliwicach, Zabrze.

https://old.up.krakow.pl/main/index.php?page=dhc_K_Zachwatowicz-Wajda.html; laudacja.

O OJCU BOHATERKI

Jego publikacje autorskie

- a. ZACHWATOWICZ, Jan: Nowe odkrycia w dziedzinie architektury romańskiej w Polsce. *Ochrona zabytków*, 1948, 1: 14-27.
- b. ZACHWATOWICZ, Jan: Kształcenie konserwatorów na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej. *Ochrona Zabytków*, 1971, 2: 123-125.
- c. ZACHWATOWICZ, Jan: Inwentaryzacje pomiarowe zabytków architektury w Polsce. *Ochrona Zabytków*, 1952, ZESZYT SPECJALNY: 1-3.
- d. ZACHWATOWICZ, Jan: Międzynarodowy Kongres Architektów-Konserwatorów oraz Techników Konserwacji Zabytków w Paryżu w czasie od 6 do 11 maja 1957. *Ochrona Zabytków*, 1957, 3: 205-207.
- e. ZACHWATOWICZ, Jan: Zagadnienie odbudowy Zamku-jako rekonstrukcji jego formy i wnętrza. *Ochrona Zabytków*, 1949, 4: 274-282, 288.
- f. ZACHWATOWICZ, Jan: *Architektura polska*. Arkady, 1966.

// o Profesorze Janie Zachwatowiczu//

- g. Marian Paździor: "JAN ZACHWATOWICZ — HISTORYK ARCHITEKTURY, KONSERWATOR ZABYTKÓW. PRZESZŁOŚĆ I PRZYSZŁOŚĆ JEGO SZKOŁY.", *Ochrona Zabytków* 46/4 (1993), 368-370.
- h. MARZYŃSKI, Stanisław: Wspomnienia o udziale profesora Jana Zachwatowicza przy odbudowie warszawskich kościołów. *Ochrona Zabytków*, 1984, 37.2: 145.

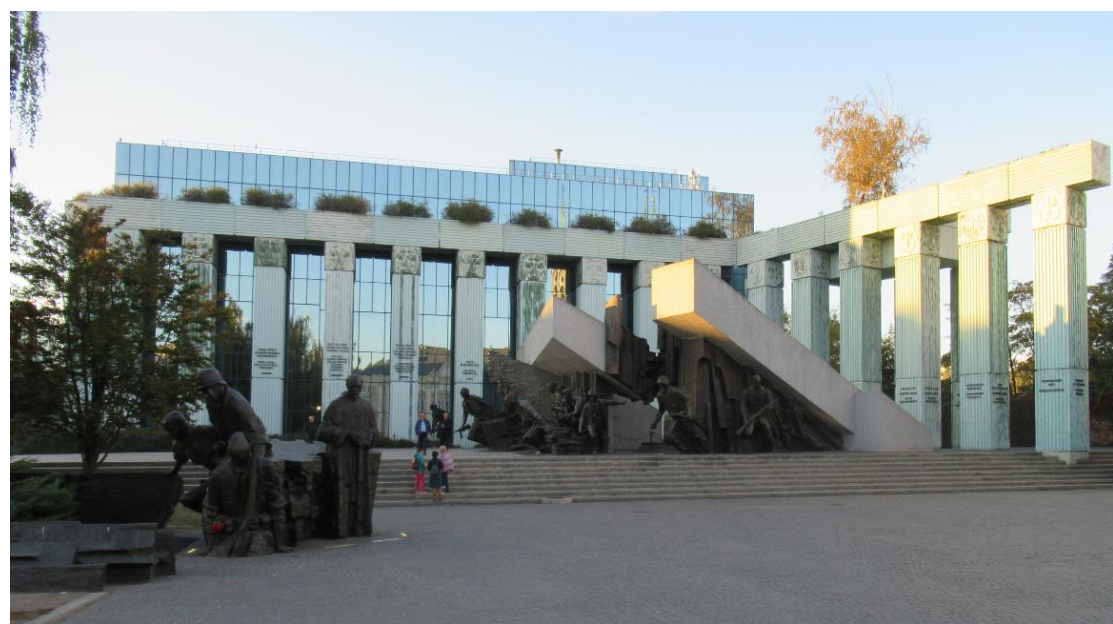
// prace Józefa Czapskiego

- i. Józef Czapski: *Na nieludzkiej ziemi*. Warszawa, Czytelnik 1990, Znak 2001 oraz Znak 2011.
- j. CZAPSKI, Józef. *Wyrwane strony*. Les Éditions Noir sur Blanc, 1993.
//inne
- k. Kosinowa, Tatiana. "Spacerownik po Petersburgu śladami Józefa Czapskiego." *Konteksty* 322.3 (2018): 204-224.

ZDJĘCIA PRZY OKAZJI

Warszawa
– upamiętnienie działań AK oraz Powstania Warszawskiego

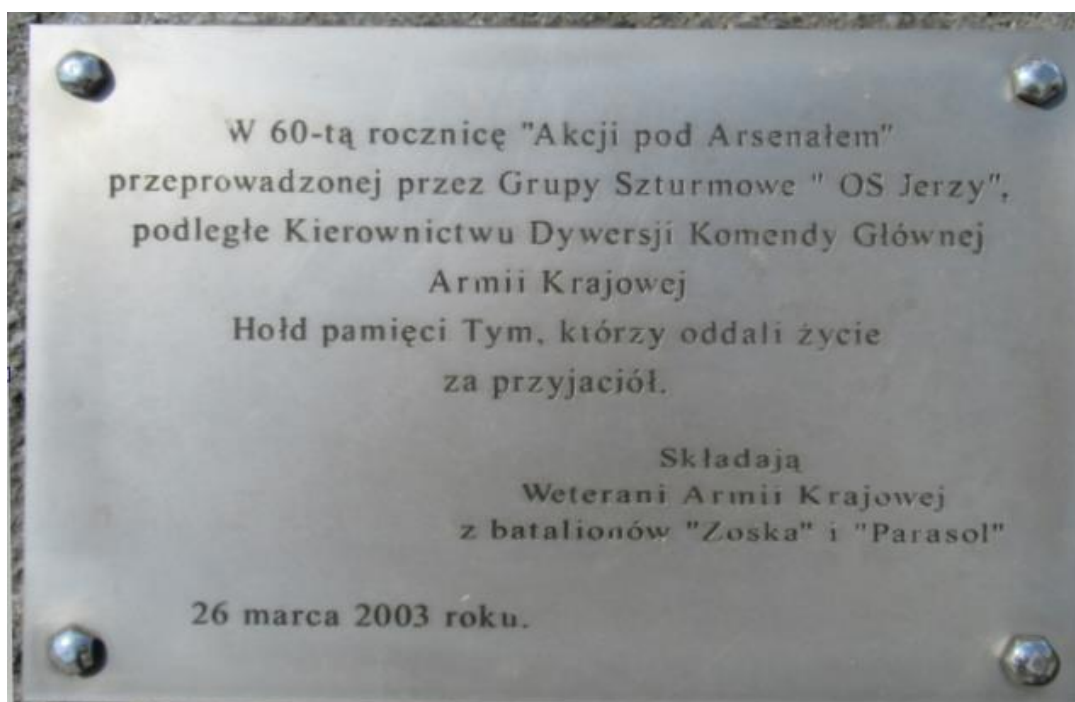

Pomnik Powstania Warszawskiego

Upamiętnienie Akcji pod Arsenalem

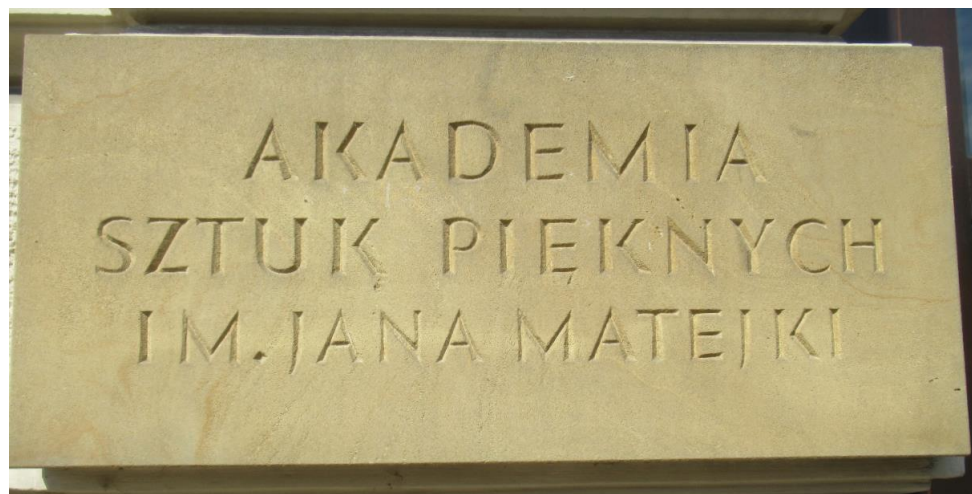
Muzeum Powstania Warszawskiego

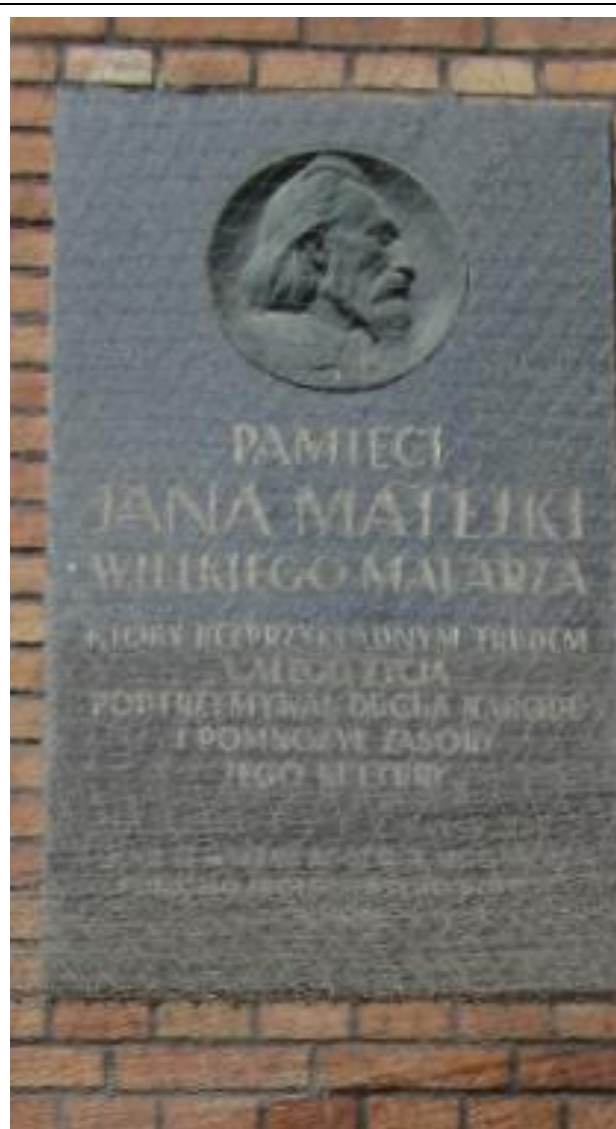

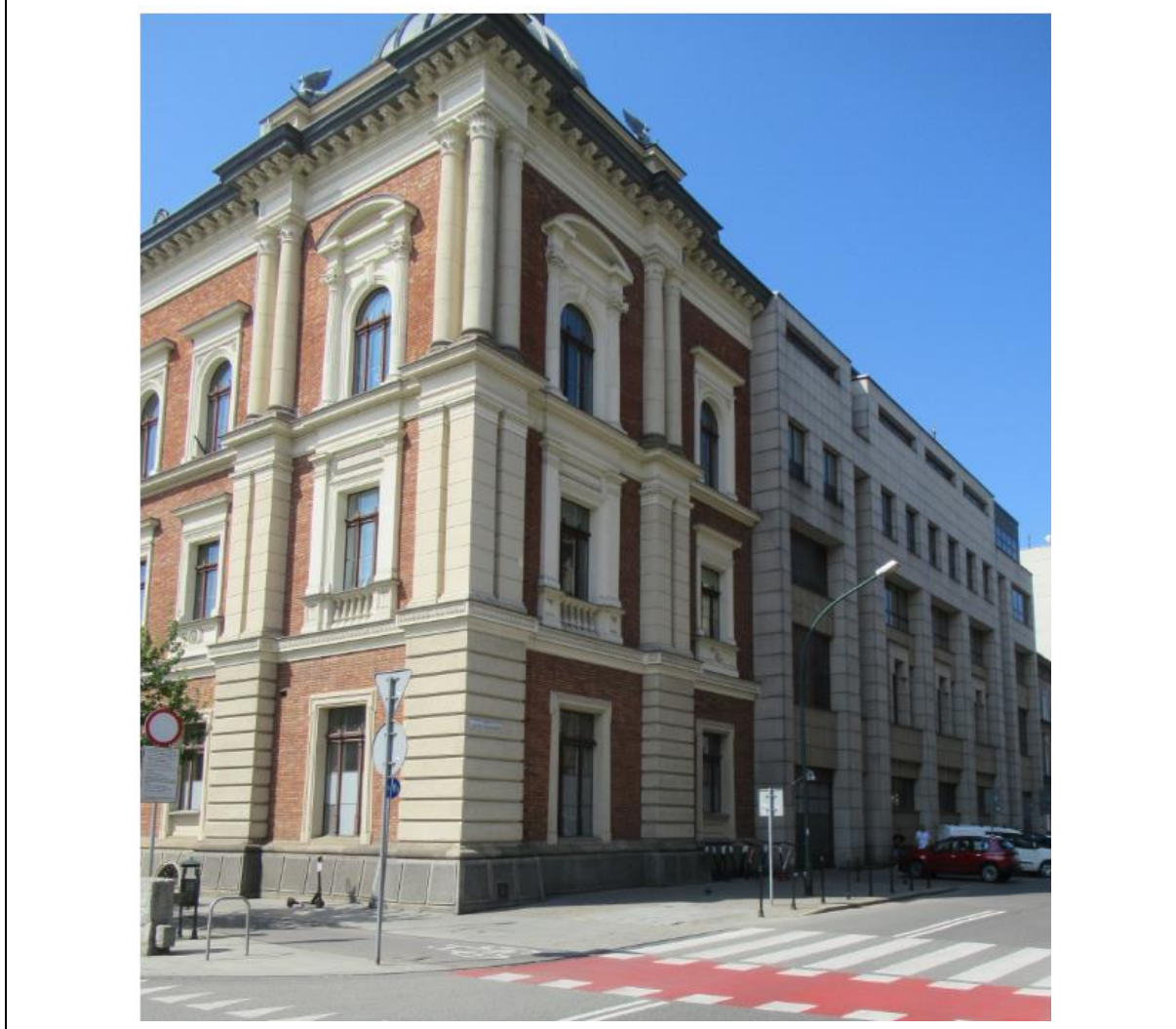

Kraków – ASP – miejsce pracy naszej Bohaterki

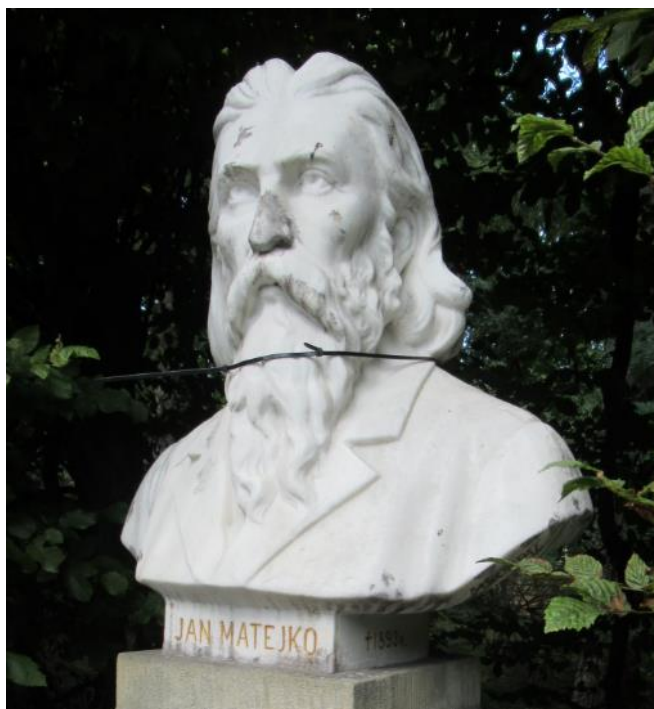

W Parku Jordana w Krakowie

Pomnik Grunwaldzki – na Placu Matejki (obok ASP)

Muzeum Hutten-Czapkich w Krakowie, ul. Piłsudzkiego

Pawilon w tymże muzeum – proponowany m.in. przez Państwa Wajdów!!

**Józef Czapski: malarstwo, rysunek, dzienniki
z kolekcji Muzeum Narodowego w Krakowie
oraz ze zbiorów Krystyny Zachwatowicz-Wajdy
i Andrzeja Wajdy**

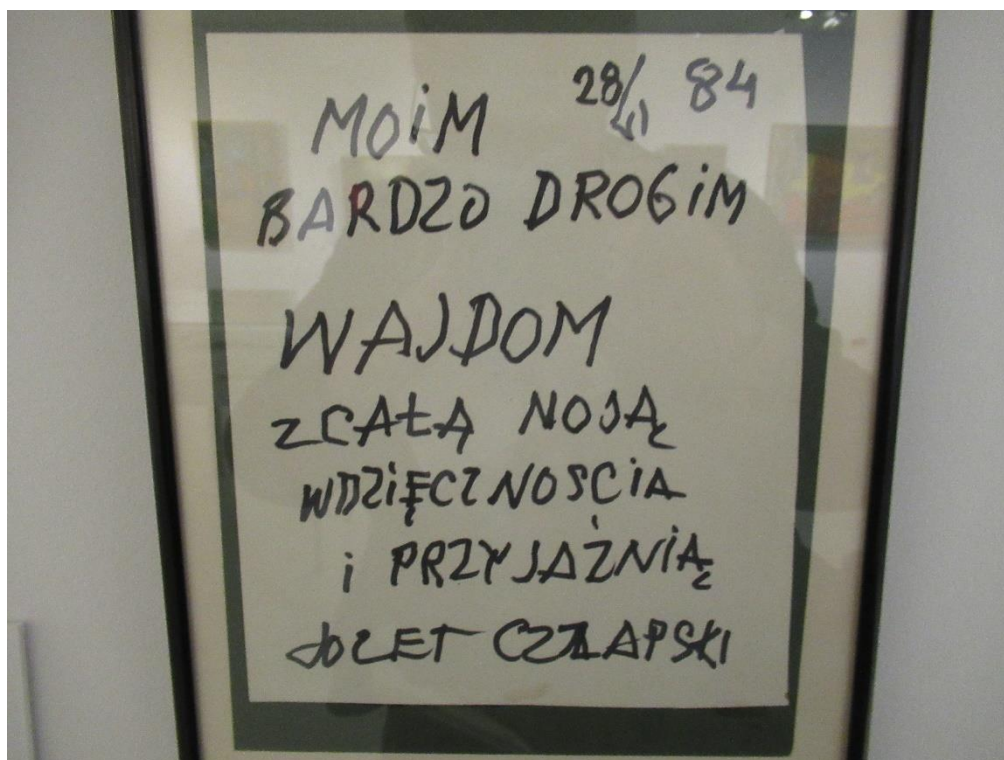
Józef Czapski: Painting, Drawing, Diaries
from the Collection of the National Museum in Krakow
and from the Collection of Krystyna Zachwatowicz-Wajda
and Andrzej Wajda

Koncepcja, scenariusz i koordynacja: Agnieszka Kosińska
Author of the exhibition concept and coordinator

Ekspozycja dzienników Józefa Czapskiego: Janusz S. Nowak
Józef Czapski's diaries exhibition

Kuratorzy: Agnieszka Kosińska i Światosław Lenartowicz
Curators

Aranżacja: Agnieszka Kosińska, Krystyna Zachwatowicz-Wajda

Akwarele z notatnika Józefa Czapskiego, niedatowanego, darowanego Krystynie i Andrzejowi Wajdom 28 czerwca 1984 roku podczas jednej z wizyt w Maisons-Laffitte. Akwarele i dedykacja zostały wycięte z notatnika i oprawione w 1985 roku przez Andrzeja Wajdę.

Ze zbiorów Krystyny Zachwatowicz-Wajdy i Andrzeja Wajdy

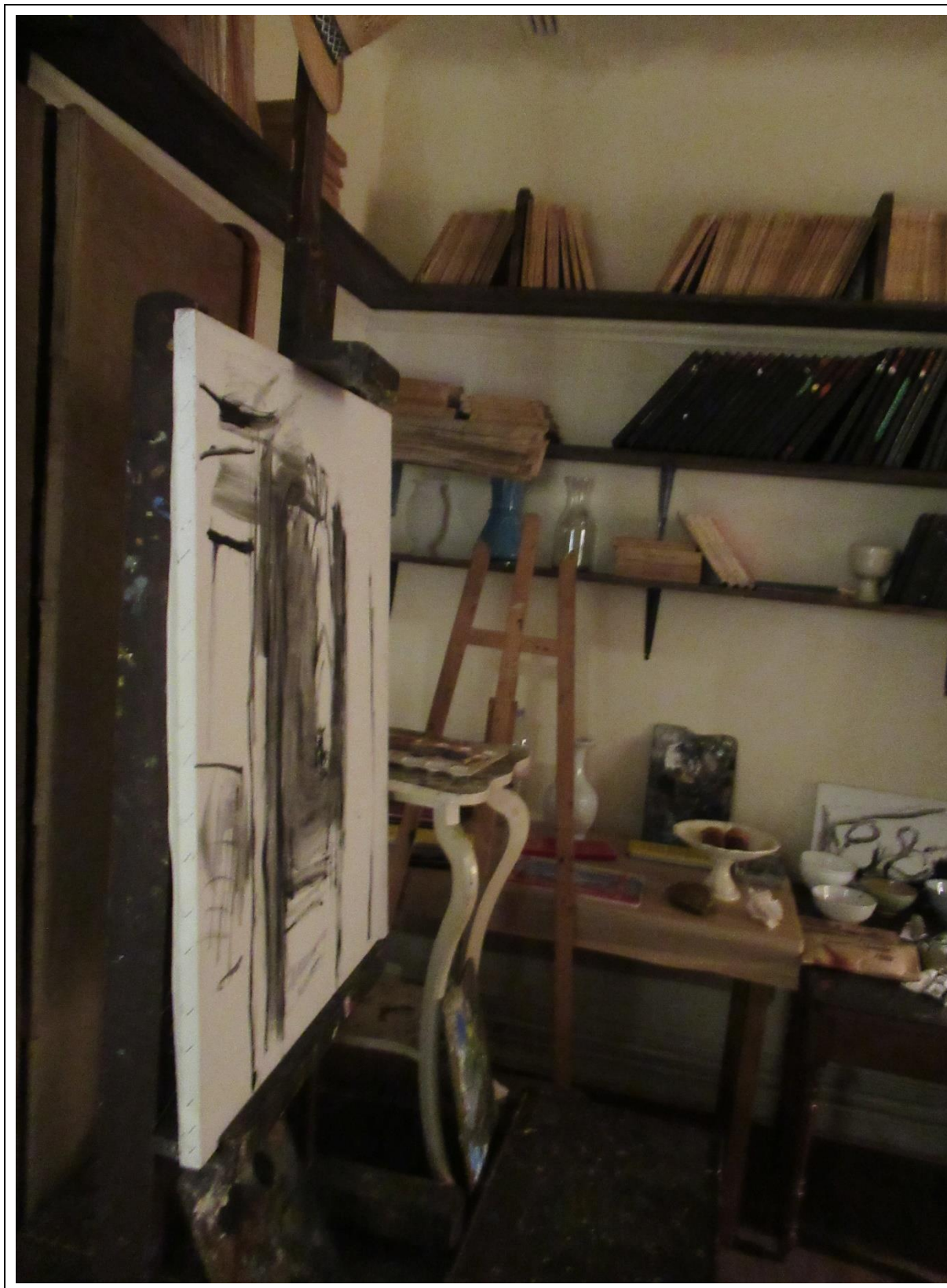
Water-colours from the notebook of Józef Czapski, undated, donated to Krystyna and Andrzej Wajda on 28 June 1984 during one of the visits at Maisons-Laffitte. The water-colours and dedication were cut out of the notebook and framed in 1985 by Andrzej Wajda.

From the collection of Krystyna Zachwatowicz-Wajda and Andrzej Wajda

Pokój, w którym mieszkał Józef Czapski na emigracji we Francji, ideą Krystyny Zachwatowicz było, aby znalazł się on w Krakowie. Pomysł zrealizowano. Nawet okna są oryginalne – przysłane spod Paryża!!!

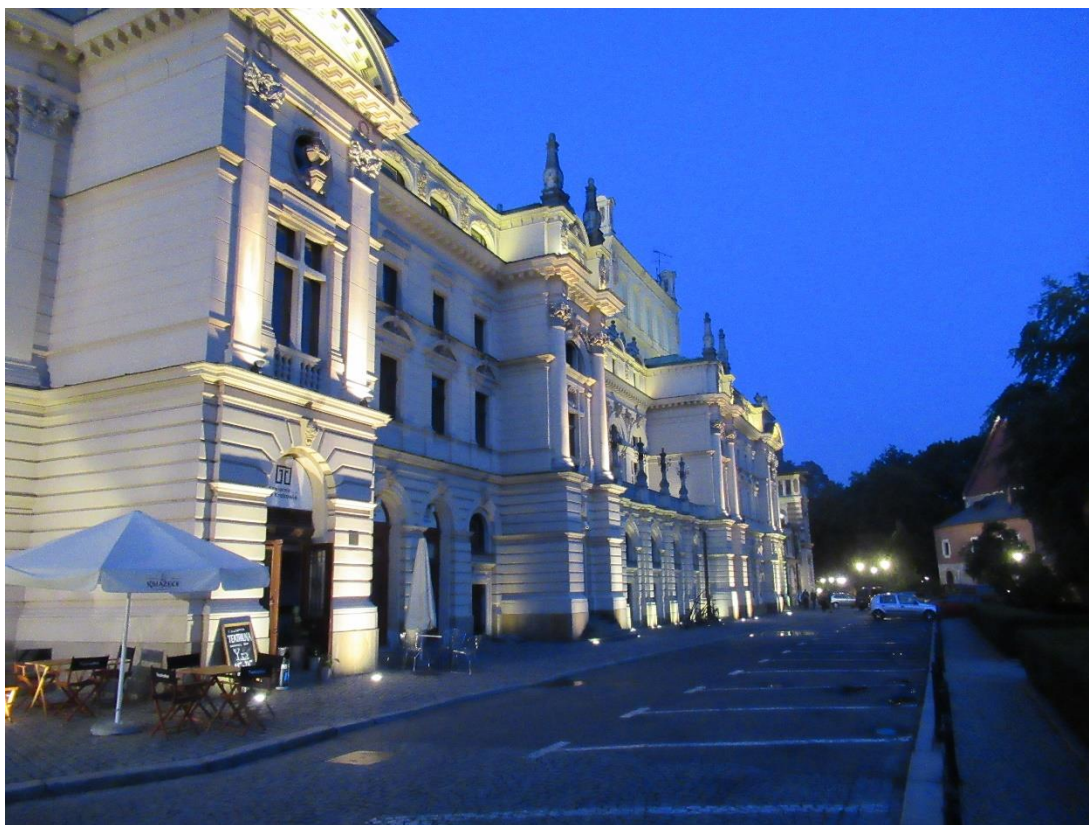

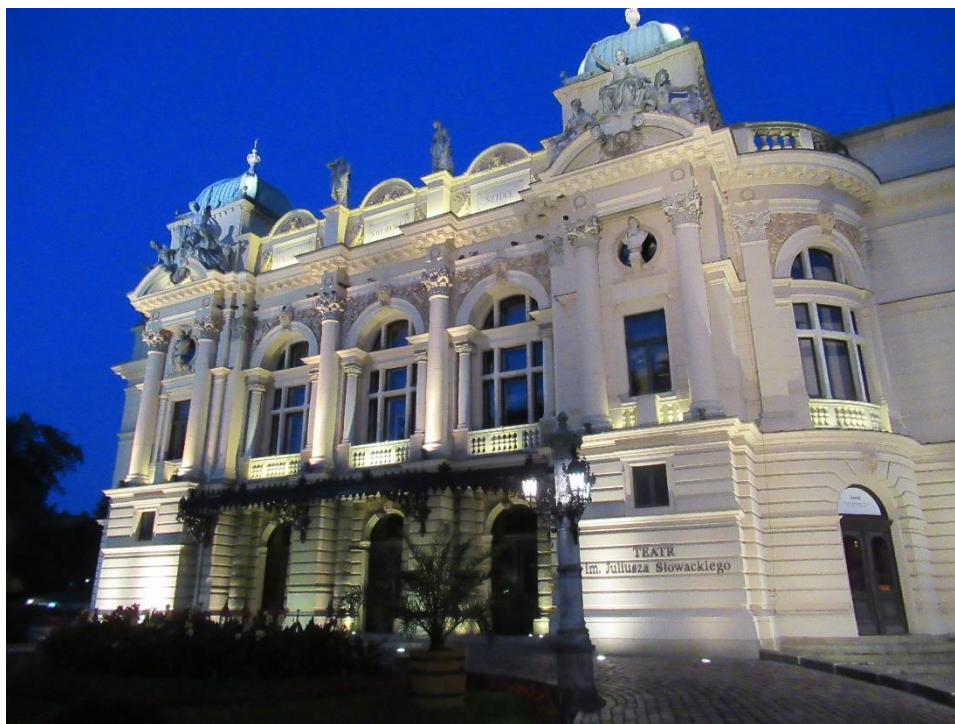
Opuszczamy muzeum, idziemy dalej...

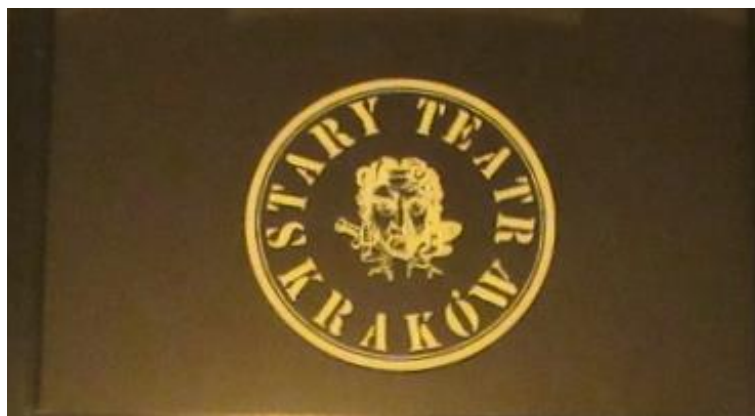
Teatr im. Wyspiańskiego w Krakowie

Jedziemy do Teatru Starego...

Rzeźba w Parku Pałacowym w Ostromecku koło Bydgoszczy.

Zdjęcia wykonał eseista Stan Zawiślak.